

ตราสำคัญในธนบัตร

“สีธะ คงพันธุ์”

ข่าวลือที่ว่าธนาคารแห่งประเทศไทยจะเก็บธนบัตรชนิดราคา ๕๐๐ บาท แบบใหม่ที่ธนาคารเพิ่งเริ่มนำออกใช้เมื่อวันที่ ๕

พฤศจิกายน ๒๕๓๐ สร้างความตื่นตระหนกแก่ผู้ได้ยืมได้พึงพอใจพอสมควรทีเดียว

ธนบัตรชนิดราคา ๕๐๐

บาท แบบใหม่ ถือเป็นรายการแรก ของทั้งหมด ๓ รายการ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

สำหรับการดำเนินการเพื่อผลิตธนบัตรชนิดราคา ๕๐๐ บาท แบบใหม่ ได้เริ่มการเตรียมการตั้งแต่ปี ๒๕๒๖ เป็นต้นมาจนแล้วเสร็จเมื่อประมาณครึ่งหลังของปี ๒๕๓๐ และนำออกให้แลกใช้ก่อนพระราชพิธี ๑ เดือนเต็ม

ในกระแสของข่าวลือระบุว่าธนาคารจะเก็บธนบัตรที่ออกใหม่คืนทั้งหมด เนื่องจากมีความผิดพลาดในรายละเอียดของรูปจักรที่ปรากฏอยู่บนด้านหน้าของธนบัตร ข่าวนี้ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งชวนขวยหาแลกธนบัตร ชนิดราคา ๕๐๐ บาท แบบใหม่ เพราะเข้าใจว่าเป็นเรื่องจริง บางรายถึงกับยอมแลกในราคาที่สูงกว่ามูลค่าที่แท้จริงของธนบัตร โดยหวังไว้ว่าถ้าธนาคารเก็บธนบัตรที่ออกใหม่คืนไป ธนบัตรที่เหลือตกค้างอยู่ในมือประชาชนจะกลายเป็นธนบัตรหายากและมีราคาสูง โดยเฉพาะสำหรับนักสะสมถือกันว่าเป็นสิ่งมีค่า

เหตุที่ทำให้ประชาชนที่ได้ฟังข่าวลือเกิดความมั่นใจยิ่งขึ้นว่า รูปจักรบนด้านหน้าของธนบัตร

ชนิดราคา ๕๐๐ บาทแบบใหม่ไม่ถูกต้อง เป็นเพราะพบว่ารูปจักรบนด้านหน้าของธนบัตรชนิดราคา ๕๐ บาท และรูปจักรที่ปรากฏอยู่ในสัญลักษณ์พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบต่างหมุนตามเข็มนาฬิกาเช่นเดียวกัน ในขณะที่รูปจักรบนด้านหน้าของธนบัตรชนิดราคา ๕๐๐ บาทแบบใหม่ หมุนทวนเข็มนาฬิกา

เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องนี้ สมควรได้กล่าวถึงที่มาของรูปจักรและตรีสกุลที่ปรากฏอยู่บนด้านหน้าของธนบัตรชนิดราคา ๕๐๐ บาทแบบใหม่ และธนบัตรชนิดราคา ๕๐ บาทไว้เพื่อให้สันความสงสัย

รูปจักรและตรีสกุลที่ปรากฏอยู่บนด้านหน้าธนบัตรชนิดราคา ๕๐๐ บาทแบบใหม่ คือ “ตรามหาจักรี” การที่ได้ัญเชิญตรามหาจักรีมาประดิษฐานไว้เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าเป็นตราที่มีความสำคัญยิ่ง ตราที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่ ๑ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงสร้างขึ้นในลักษณะที่เป็นรูปสัญลักษณ์ ก่อนที่จะปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากทรงดำริว่าสมเด็จพระปฐมบรมราชชนกทรงมีตำแหน่งเป็นพระยาจักรี เมืองพิษณุโลก ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

และพระองค์เองก็ได้รับสถาปนาเป็นเจ้าพระยาจักรีในสมัยกรุงธนบุรี จึงทรงนำเอาคำว่า “จักรี” มาเป็นนิมิตหมายสร้างดวงจักรและตรีสกุลขึ้นเป็นพระราชสัญลักษณ์และตราประจำพระราชวงศ์

ตรามหาจักรีที่ทรงสร้างขึ้นทำด้วยเหล็กผสม

จักร มีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๗๕ มิลลิเมตร บนเนื้อเหล็กคร่ำทองเป็นลายจักรหมุนทวนเข็มนาฬิกา ที่คมของจักรเลี่ยมทองคำ โดยรอบ ทองคำที่เลี่ยมไว้สามารถถอดออกได้

ตรีสกุล มีความยาววัดจากปลายสุดของพระแสงองค์กลางถึงปลายด้าม ๕๑๐ มิลลิเมตร ด้ามหุ้มทองคำสลักลาย ส่วนปลายของด้ามฝังทับทิม ที่คอพระแสงองค์กลางทั้งสองด้านมีรูปหล่อพระนารายณ์ทรงครุฑคร่ำทอง

จักรและตรีสกุลจัดอยู่ในชุดพระแสงอัฐฎาฐ ประกอบด้วย

๑. พระแสงหอกเพชรรัตน์
๒. พระแสงดาบเขลย
๓. พระแสงตรีสกุล
๔. พระแสงจักร
๕. พระแสงดาบและเขนหรือดาบและโล่
๖. พระแสงธนู
๗. พระแสงขบง้าวแสนพลพ่าย
๘. พระแสงปืนคาบชุดขำมแม่น้ำสะตอง

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้รับอัญเชิญจากบรรดาเสนาพยุพมามาตยาราชภรรยาราชบุตรทั้งหลายทั้งปวงให้เสร็จเกลี้ยงถวัลยราชสมบัติปกครองประเทศ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ แล้ว ต่อมาโปรดให้ตั้งการพระราชพิธีปราบดาภิเษกขึ้นโดยสังเขป ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๘ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๕ ในการพระราชพิธีนี้ได้ัญเชิญ “ตรามหาจักรี” เข้ามณฑลพิธีด้วยภายหลังเมื่อการสร้างพระบรมมหาราชวัง โดยเฉพาะพระมหาปราสาทและวัดพระศรีรัตนศาสดารามเสร็จเรียบร้อยแล้ว นับได้ว่าเป็นการสร้างพระนครใหม่อย่างสมบูรณ์ โปรดให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมบูรณแบบอย่างโบราณราชประเพณีขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๘ ณ พระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท เพื่อให้เป็นพระเกียรติยศและเป็นศรีสวัสดิมงคลแก่บ้านเมือง

จากนั้นสืบมา ตรามหาจักรีได้ถูกอัญเชิญเข้าในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในรัชกาลต่อ ๆ มา

ตรามหาจักรีที่โปรดให้สร้างขึ้นนี้ มีลักษณะและขนาดเท่ากับอาวุธจริง ดังนั้น ลักษณะของการจัดวางจึงเป็นการวางซ้อนทับกันตามธรรมเนียมเท่านั้น กล่าว

คือ ตรีศูลวางทับอยู่บนวงจักร ในภายหลังเมื่อได้จัดทำเป็นแบบเขียนขึ้น ทำให้สามารถจัดรูปจักรและตรีศูลให้มีความประสานสัมพันธ์กันได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน โดยจัดให้ด้ามของตรีศูลสอดผ่านกลางวงจักรออกไปทางด้านหลัง แบบที่เขียนขึ้นจึงมีลักษณะเป็นรูปลักษณะที่สมบูรณ์แบบและมีความสง่างามอย่างยิ่ง

ตรามหাজักรับด้านหน้า ธนบัตรชนิดราคา ๕๐๐ บาทแบบใหม่ มีรายละเอียดเท่าที่เป็นไปได้ ตรงตามแบบที่กล่าวทุกประการ

สำหรับรูปจักรและตรีศูลบนด้านหน้าธนบัตรชนิดราคา ๕๐ บาท นั้นมีที่มาต่างออกไป ต้นแบบคือ “ตราจุลจักร” ซึ่งอยู่ในชุดเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหাজักรับบรมราชวงศ์ที่เรียกนามตามพระราชบัญญัติอย่างพิสดารว่า “เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์” ตราสำหรับหนึ่งประกอบด้วย

๑. ตรามหাজักรับกับสายสร้อยและสายสะพาย

๒. ตราจุลจักร

๓. ตราจักร

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงสถาปนาเมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีมะเมีย จุลศักราช

๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๕ พร้อมกับมีการสมโภชพระนครอมรรัตนโกสินทร์ เมื่อประดิษฐานมาได้ถึง ๑๐๐ ปี โดยทรงคำนึงถึงพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งเป็นปฐมในพระราชวงศ์ได้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานคร เป็นราชธานี และปราบปรามหมู่ปักษ์ปัจจามิตรทุกทิศทุกทาง แผลพระราชอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาล แล้วทรงประดิษฐานพระบรมราชวงศ์ดำรงสยามประเทศปกครองไพร่ฟ้าประชาชนให้ร่มเย็นเป็นสุข สรรพสุขสืบเนื่องมาถึง ๑๐๐ ปี สมควรจะเชิดชูเฉลิมพระเกียรติยศให้สมกับพระบารมีที่เป็นเชษฐชนกาธิบดินทร์แห่งพระราชอาณาจักร จึงทรงดำริสร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ขึ้นสนองพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เฉลิมพระนามมหাজักรับบรมราชวงศ์

ตราจุลจักร เป็นรูปจักรและตรีศูลขัดกัน เช่นเดียวกับตรามหাজักรับแบบที่เขียนขึ้นแต่ตรีศูลย่อขนาดให้เล็กลงเพื่อความเหมาะสมในการทำเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์กับเปลี่ยนให้จักรหมุนตามเข็มนาฬิกา ข้างบนเป็นเครื่องอัญญาวุธและเครื่องพิชัยสงครามไขว้กัน ทำด้วยทองคำและมีคาถาภาษิตในวงจักรด้วย

ในชุดเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหাজักรับบรมราชวงศ์สำหรับจักรทั้ง ๓ ดวงหมุนตามเข็มนาฬิกา

รูปจักรและตรีศูลบนด้านหน้าธนบัตรชนิดราคา ๕๐ บาท มีความใกล้เคียงกับแบบต้นฉบับคือตราจุลจักรในด้านของรูปแบบมากกว่าในด้านรายละเอียด

จากเรื่องราวความเป็นมาตามหลักฐานที่ปรากฏ ทำให้ทราบว่าเบื้องแรกตราสำคัญนี้ถูกสร้างขึ้นมาด้วยความมุ่งหมายให้เป็นพระราชสัญลักษณ์ และตราประจำพระราชวงศ์ อีก ๑๐๐ ปี ต่อมาเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ผู้ทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์และสถาปนาพระบรมราชจักรีวงศ์ ตราสำคัญนี้ได้ถูกถ่ายทอดแบบพร้อมกับปรับขนาดให้เหมาะสมกับการใช้งาน แล้วสถาปนาเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง

จึงสรุปได้ว่า ลักษณะการหมุนของจักรไม่ว่าทวนเข็มนาฬิกาหรือตามเข็มนาฬิกาถือว่าถูกต้องทั้ง ๒ แบบ

ท่านผู้รู้ได้ให้อรรถาธิบายเพิ่มเติมว่า จักรที่หมุนทวนเข็มนาฬิกาแสดงถึงอิทธิฤทธิ์หมายถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ส่วนจักรที่หมุนตามเข็มนาฬิกานั้นแสดงถึงบุญฤทธิ์ อันหมายถึงความสำเร็จด้วยบุญ

